

شورای راهبردی
روابط خارجی

تنش ژاپن و چین بر سر تایوان

درخواست دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور آمریکا از نخست‌وزیر ژاپن در این خصوص که اختلافات و تنش‌ها را با چین کاهش دهد، بیشتر به این دلیل است که واشنگتن نگران است که تنش فزاینده بین ژاپن و چین به یک بحران امنیتی، تجاری و اقتصادی در سطح گسترده‌تر در منطقه آسیا-اقیانوس آرام منجر شود. یکی از نخستین و مهمترین دلایل نگرانی ترامپ این است که اقدامات تحریک‌آمیز از جانب ژاپن می‌تواند چین را به سمت واکنش‌های شدید اقتصادی، سیاسی و نظامی سوق دهد. کما اینکه شاهد هستیم که هم سفیر ژاپن در چین احضار شده و هم چین خرید یکسری کالاهای مانند محصولات دریایی را از ژاپن متوقف کرده و حتی از اتباعت خواسته که به ژاپن سفر نکنند که این واکنش چین، واکنش تندی تلقی می‌شود. دلیل دوم این است که ترامپ خودش می‌خواهد مدیریت روابط چین و آمریکا را بر عهده بگیرد و مسلماً ورود یک نقش‌آفرین جدید به اسم ژاپن که به عنوان عامل اخلاک‌گر در این میان عمل می‌کند، بازی را برای آمریکا پیچیده‌تر و مدیریت آن را دشوارتر می‌کند. ضمناً باید توجه داشت که هرچند آمریکا متحد اصلی تایوان به شمار می‌رود، اما نمی‌خواهد بحران کنونی تایوان، به یک جنگ رودررو بین چین و متحدانش تبدیل شود. چون اگر نوعی درگیری بین چین و ژاپن به وجود بیاید، مسلماً ایالات متحده آمریکا نیز ناگزیر به مداخله نظامی خواهد شد. سوال این است که آیا این سیاست، یک تاکتیک موقت از سوی واشنگتن است؟ آمریکا به‌طور کلی به دنبال این است که همانطور که در مورد روسیه، اروپا سیاست مهار یا دربرگیری را از طریق گسترش ناتو به سوی شرق دنبال می‌کند، در منطقه آسیا-اقیانوس آرام نیز می‌خواهد سیاست مشابهی را از طریق اتحادسازی‌هایی مانند آکوس (شامل استرالیا، انگلیس و آمریکا) و کواد (شامل هند، ژاپن، استرالیا و آمریکا) دنبال کند. از طرفی هم آمریکا به دنبال تقویت نظامی متحدان منطقه‌ای‌اش مانند کره جنوبی یا ژاپن است تا بتوانند در کنار آمریکا و استرالیا در جناح جنوبی یعنی در منطقه اقیانوسیه مانع از توسعه ژئوپلیتیکی نظامی و امنیتی چین به‌خصوص در دریای چین جنوبی شوند؛ موضوعی که نخست‌وزیر ژاپن اتخاذ کرد، غیرمنتظره بود و تا حدی عجولانه بود. رفتار و حرکات ایشان در سفر ترامپ به ژاپن نیز نشان داد که کاملاً مجذوب ترامپ شده است. لذا می‌توان گفت موضوعی که گرفت بیشتر برای خوشامد رئیس‌جمهور آمریکا بوده است. به هر حال موضع اخیر نخست‌وزیر ژاپن یک موضع تند و دور از انتظار بود. زیرا بحث تقابل آمریکا و چین بر سر تایوان ربطی به ژاپن نداشت که بخواهد موضع‌گیری کند؛ آن هم به این شدت و صراحت. ژاپن در سال‌های اخیر به تدریج سیاست دفاعی و نظامی خود را تغییر داده و حتی تحول مهم در این زمینه این بود که ژاپن برای نخستین بار بعد از جنگ جهانی دوم، سامانه پاتریوت به آمریکا صادر کرد. این سامانه تحت امتیاز در داخل ژاپن ساخته می‌شد و آمریکایی‌ها به دلیل جنگ‌افروزی‌هایی که در منطقه غرب آسیا به‌ویژه در طول جنگ ۱۲ روزه داشتند، پاتریوت‌های زیادی مصرف کردند و ژاپن برای اولین بار اقدام به صادرات موشک پاتریوت به آمریکا کرد. این کشور، هم به دنبال تغییر استراتژی نظامی و هم قانون اساسی‌اش است تا بتواند اقدام به استقرار نیرو، خرید و استفاده از تسلیحات تهاجمی کند. همه اینها در کنار هم بیانگر آن است که ژاپن به تدریج می‌خواهد از لاک دفاعی و انزوا خارج شود و یک نقش فعال و تهاجمی را در چارچوب استراتژی منطقه‌ای آمریکا در منطقه پیرامونی‌اش ایفا کند.»

نگاه
اندیشکده

بین‌الملل
INTERNATIONAL

سفر ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه، به هند، قدرت نمادین روابط دوجانبه دهلی و مسکو را تقویت کرده و از همکاری‌های فزاینده در حوزه‌های دفاعی، انرژی و تجارت حمایت کرد. هند احتمالاً در حین عبور از فشارها و تحریم‌های ایالات متحده و ادامه تغییر جهت خود به سمت تنوع‌بخشی دفاعی و فناوری، تعامل گزینشی با روسیه را حفظ خواهد کرد. پوتین در تاریخ ۴ و ۵ دسامبر برای اجلاس سالانه هند و روسیه به هند سفر کرد و در آنجا با نائندرا مودی، نخست‌وزیر، دیدار کرد. روسیه و هند از سال ۲۰۰۰، پس از امضای اعلامیه مشارکت همکاری‌های استراتژیک هند و روسیه که گفت‌وگوهای نهادینه‌شده در بالاترین سطح میان دو کشور را ایجاد کرد، هر ساله اجلاس‌هایی برگزار کرده‌اند. این جلسات که معمولاً به طور متناوب توسط هر کشور برگزار می‌شود، با هدف تعمیق مشارکت استراتژیک از طریق بحث‌های سطح بالا انجام می‌شود.

پوتین از دسامبر ۲۰۲۱، چند ماه قبل از حمله روسیه به اوکراین در فوریه ۲۰۲۲، به هند سفر نکرده بود. نائندرا مودی آخرین بار در ۸ و ۹ ژوئیه ۲۰۲۴ در مسکو با پوتین دیدار کرد که طی این دیدار دو طرف یادداشت‌های تفاهمی در زمینه تجارت و سرمایه‌گذاری، تغییرات اقلیمی و پزشکی امضا کردند. سفر پوتین به هند پس از برگزاری مجموعه‌ای از جلسات مقدماتی، از جمله سفر وزیر امور خارجه هند، اس. جایشانکار در ۱۷ تا ۱۹ نوامبر به مسکو و جلسه ۱۸ نوامبر در دهلی‌نو بین مودی و نیکولای پاتروشف، دستیار پوتین، انجام شد. در دو جلسه پیشین طرفین در مورد گسترش همکاری دریایی در زمینه‌هایی مانند اتصال، توسعه بنادر، مهارت‌آموزی، کشتی‌سازی، اقتصاد آبی و عملیات قطب شمال بحث و گفت‌وگو کردند.

سفر پوتین اهمیت نمادین مشارکت استراتژیک هند و روسیه را بر جسته می‌کند؛ به‌ویژه در حالی که دهلی‌نو با فشار ایالات متحده بر سر توقف واردات نفت از روسیه مقابله می‌کند. این سفر نشان‌دهنده سیاست خارجی متوازن هند است و به مخاطبان خارجی و داخلی نشان می‌دهد که دهلی‌نو اهداف استراتژیک خود را بدون تسلیم شدن در برابر فشارهای خارجی -به‌ویژه از سوی ایالات متحده بر سر ادامه خرید نفت روسیه- توسط هند- دنبال خواهد کرد. در اواخر ماه اوت، کاخ سفید تعرفه ۲۵ درصدی بر کالاهای هندی وضع و استدلال کرد که واردات نفت هند از روسیه به این کشور به تأمین مالی جنگ در اوکراین کمک می‌کند. واشنگتن همچنین در جریان مذاکرات تجاری جاری، دهلی‌نو را برای کاهش واردات نفت تحت فشار قرار داده است، اما هند اصرار داشته است که برای تأمین تقاضای رو به رشد داخلی به نفت خام ارزان روسیه نیاز دارد؛ که این امر نهایی شدن یک توافق تجاری میان دهلی و واشنگتن را متوقف کرده است. با این حال، پس از آنکه کاخ سفید در ۲۲ اکتبر تحریم‌هایی را علیه غول‌های نفتی روسیه، روس‌نفت و لوک‌اویل، اعلام کرد که از ۲۱ نوامبر به اجرا درآمد، پالایشگاه‌های هندی خرید خود را متوقف کرده و با کاهش دادند. در نتیجه، انتظار می‌رود واردات نفت روسیه توسط هند در ماه دسامبر به پایین‌ترین حد خود در حداقل سه سال گذشته برسد؛ که نسبت به بالاترین سطح چند ماهه در ماه نوامبر کاهش یافته است، زیرا پالایشگاه‌های هندی به دنبال جایگزین‌هایی برای جلوگیری از نقض تحریم‌های غرب هستند. با این وجود، بعید است که آخرین اقدامات ایالات متحده روابط انرژی هند با روسیه را به‌طور کامل قطع کند، زیرا گزارش‌ها نشان می‌دهد که پالایشگاه‌های دولتی ایندین اویل و بهارات پترولیوم پیش از این نفت خام روسیه را برای تحویل در ژانویه خریداری کرده‌اند و این امر به دلیل تخفیف‌های فروشنده‌گان غیرتحریمی بوده است. روسیه همچنین بر حفظ صادرات نفت به هند متمرکز است، اگرچه مکانیسم‌های پرداخت همچنان یک نکته کلیدی است زیرا پالایشگاه‌های هندی برای ادامه خرید با وجود تحریم‌های بین‌المللی به یک سیستم کارآمد نیاز دارند. برای تسهیل معاملات روان‌تر، مسکو در تلاش است تا مجوز افتتاح دفتر نمایندگی بانک مرکزی روسیه در بمبئی را

عکس: The Russian Presidential website

cfr

صادر کند؛ مشابه حضور موفق یک‌دهه‌ای خود در چین. هند بیش از ۸۰ درصد از نفت خام مورد نیاز خود را برای تقویت اقتصاد و ارائه خدمات به ۱/۴ میلیارد نفر جمعیت خود وارد می‌کند. به طور سنتی، خاورمیانه تأمین‌کننده اصلی هند بود، اما این وضعیت پس از حمله روسیه به اوکراین در سال ۲۰۲۲ و موج بعدی تحریم‌های غرب که مسکو را مجبور به فروش نفت خود با تخفیف‌های شدید کرد، تغییر کرد. هند با جست‌وجوی جایگزینی ارزان‌تر برای تأمین نیازهای داخلی رو به رشد، خرید نفت از روسیه را به شدت افزایش داد که تقریباً ۳۵ درصد از کل واردات آن را در سال ۲۰۲۴ تشکیل می‌داد؛ افزایش قابل توجهی نسبت به تنها ۱

درصد قبل از شروع جنگ اوکراین در سال ۲۰۲۲. مقامات هندی و آمریکایی اعلام کرده‌اند که به نهایی کردن یک توافق تجاری برای رسیدگی به عدم تعادل تجاری نزدیک‌تر می‌شوند، زیرا هند در سال‌های ۲۰۲۵-۲۰۲۴ مازاد تجاری ۴۶ میلیارد دلاری با ایالات متحده را ثبت کرد. پیشرفت به دلیل موضع حمایت‌گرایانه هند در مورد صنایع کشاورزی و لبنیات خود، همراه با ادامه واردات نفت روسیه که ایالات متحده بارها از آن انتقاد کرده است، گُند شده است. هند برای کمک به کاهش مازاد، پیشنهاد افزایش خرید محصولات دفاعی و انرژی ایالات متحده را داده است. دهلی‌نو همچنین پیشنهاد کاهش

رقابت مسکو و واشنگتن بر سر هند

یک ماه پس از فشار ترامپ بر هند برای توقف خرید نفت از روسیه
پوتین راهی دهلی‌نو شد

نگاه راهبردی هند به گسترش تعاملات با اوراسیا

است. این تفاوت فلسفی با دترین استقلال راهبردی هند هم‌راستا است و نشان می‌دهد پروژه‌های اتصال برای هند تنها اقتصادی نیستند بلکه ابزاری برای ایجاد توازن ژئوپلیتیک هستند.

◀ کریدور بین‌المللی حمل‌ونقل شمال جنوب؛ دالان راهبردی هند به اوراسیا

کریدور بین‌المللی حمل‌ونقل شمال-جنوب (INSTC) ستون اصلی راهبرد اتصال هند به اوراسیا است. این مسیر ۷۲۰۰ کیلومتری، بمبئی را از طریق ایران و دریای خزر به سن‌پترزبورگ متصل می‌کند و برای هند جایگزینی حیاتی برای مسیرهای سنتی ایجاد می‌کند، زمان ترانزیت را تا ۴۰ درصد و هزینه را تا ۲۰ درصد کاهش و به هند اهرم بیشتری در برابر نفوذ چین می‌دهد. پیشرفت‌های اخیر این دالان را کارآمدتر کرده است. تکمیل خط‌آهن رشت-آستارا در ایران-با تأمین مالی روسیه- حلقه مفقوده این دالان را تکمیل می‌کند. در سال ۲۰۲۴ حجم ترانزیت در این دالان با ۱۹ درصد افزایش به ۲۶/۹ میلیون تن رسید. این روند با راهبرد هند برای کاهش

وابستگی به گذرگاه‌های دریایی تحت کنترل غرب همسو است و جایگاهی جدید برای مسیرهای زمینی و ترکیبی هند در اوراسیا فراهم می‌کند.

◀ بندر چابهار: دروازه هند به آسیای مرکزی

به دلیل ناممکن بودن اتصال زمینی از طریق پاکستان، هند عملاً در خشکی محصور شده است. به همین دلیل توسعه بندر چابهار ایران از طریق توافق نامه ۱۰ ساله ۴ میلیارد رویه‌ای (۴۵ میلیون دلار)، به عنصر کلیدی راهبرد اوراسیایی هند تبدیل شده است. چابهار برای هند یک دارایی صرفاً تجاری نیست؛ بلکه گذرگاهی راهبردی برای دسترسی به افغانستان و آسیای مرکزی بدون عبور از پاکستان است. موقعیت چابهار خارج از تنگه هرمز، دسترسی مستقیم به اقیانوس هند را برای هند فراهم کرده و مزیت‌هایی نسبت به بندر بندرعباس ایجاد می‌کند. موفقیت عملیاتی بندر نشان‌دهنده درستی رویکرد هند است. بین ۲۰۱۸ تا ۲۰۲۴ بیش از ۴۵۰ کشتی، ۱۳۴ هزار کانتینر TEU و بیش از ۸/۷ میلیون تن کالای فله از چابهار عبور کرده است. افزایش ۴۳ درصدی ترافیک کشتی‌ها و ۳۴ درصدی حمل کانتینری در سال ۲۰۲۴-۲۰۲۳ نشان‌دهنده افزایش قابلیت تجاری بندر است. چابهار برای هند سه نقش کلیدی دارد: تسهیل کمک‌های بشردوستانه به افغانستان، ایجاد مسیرهای جایگزین انرژی، و مقابله با نفوذ بندر گوادر تحت مدیریت چین در پاکستان.